

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ*

STRATEGIES FOR DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCIES AND
BUDDHIST MORAL ETHICS OF TEACHERS UNDER THE OFFICES OF
EDUCATIONAL SERVICE AREAS IN NORTHERN THAILAND

กวิณทิพย์ รุจธนจิรัช

Kawintip Rujathanajirach

นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author's Email: ruchthanajiratkawinship@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 29 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 1 กรกฎาคม 2569

Received 25 June 2026; Revised 29 June 2026; Accepted 1 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู และ 3) สังเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน รูปแบบการวิจัยเชิงอธิบายลำดับขั้น การวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ จำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนา

Citation:

* กวิณทิพย์ รุจธนจิรัช. (2569). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(5), 36-52.

Kawintip Rujathanajirach. (2026). Strategies For Developing Professional Competencies And Buddhist Moral
Ethics Of Teachers Under The Offices Of Educational Service Areas In Northern Thailand.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(5), 36-52.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ครู และพระสงฆ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 15 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความพร้อมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของวิชาชีพควบคู่กับการดำรงตนตามหลักคุณธรรมเชิงพุทธ 2) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ วัฒนธรรมองค์กรเชิงคุณธรรม และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) กลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมประกอบด้วย การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาวิชาชีพ การเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเชิงคุณธรรม และการใช้ระบบพี่เลี้ยงและการสะท้อนคิดตามแนวพุทธ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: สมรรถนะวิชาชีพครู, คุณธรรมเชิงพุทธ, กลยุทธ์การพัฒนา

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the levels of teachers' professional competencies and Buddhist moral ethics; 2) analyze the factors affecting the development of teachers' professional competencies and Buddhist moral ethics; and 3) synthesize strategies for developing teachers' professional competencies and Buddhist moral ethics. The study employed a mixed methods research approach using an explanatory sequential design. In the quantitative phase, the sample consisted of 400 teachers under the Offices of Educational Service Areas in Northern Thailand, selected through multistage sampling. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. The data were analyzed using mean, standard deviation, and multiple regression analysis. In the qualitative phase, the key informants consisted of school administrators, experts in teacher development, and Buddhist monk scholars, totaling 15 participants. Data were collected through semi-structured in-depth interviews and analyzed using content analysis.

The research findings revealed that: 1) the overall levels of teachers' professional competencies and Buddhist moral ethics were high, indicating that teachers were well prepared to perform their professional roles while adhering to Buddhist moral principles; 2) academic leadership, ethical organizational culture, and continuous professional development significantly affected the development of teachers' professional competencies and Buddhist moral ethics; and 3) the appropriate development strategies comprised the integration of Buddhist principles into professional development, the enhancement of ethically oriented professional learning communities, and the implementation of mentoring systems and Buddhist-based reflective practices. These strategies can serve as guidelines for the sustainable development of teachers.

Keywords: Teacher Professional Competency, Buddhist Moral Virtues, Development Strategies

บทนำ

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้กระทรวงศึกษาธิการได้นำแนวคิดในการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นนโยบาย ที่มุ่งหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสมากขึ้นในการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีปฏิสัมพันธ์และรู้จักการทำงานเป็นทีม ได้ฝึกคิดวิเคราะห์วางแผน แก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ รวมทั้งมีโอกาสได้พัฒนาจิตใจให้เห็นคุณค่าของการเป็นคนดี ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น และสังคมส่วนรวม และที่สำคัญต้องพัฒนาผู้เรียนให้ค้นหาคำถามและความชอบของตนเองได้ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการนิเทศติดตามการดำเนินการตามนโยบาย (เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์, 2561) ซึ่งจากการดำเนินการตามนโยบายพบว่า โดยภาพรวมการดำเนินโครงการส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยวัดจากความสามารถพัฒนาทักษะของผู้เรียนที่สามารถสร้างผลงานในการประกอบอาชีพและการแข่งขันในระดับต่าง ๆ ของประเทศ (สุเทพ ชิตยวงษ์, 2562)

ในระดับนโยบายภาพรวม แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ได้วางเป้าหมายการพัฒนาคนไทยให้เป็น “พลเมืองดี” และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ควบคู่

“คุณธรรม จริยธรรม” ซึ่งมีนัยสำคัญว่าการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต้องอาศัยครูที่มีทั้งสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้และมีฐานคุณธรรมเพื่อหล่อหลอมผู้เรียนอย่างสมดุล (รายงานผลการศึกษาศาณภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย, 2558) ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู” จึงมีความสำคัญในเชิงตอบโจทย์นโยบาย เพราะมุ่งค้นหาแนวทางเชิงระบบที่ทำให้การพัฒนาครูเกิดผลจริงในห้องเรียนและเกิดผลต่อคุณลักษณะผู้เรียน ไม่ใช่เพียงผลลัพธ์เชิงกิจกรรมหรือจำนวนชั่วโมงพัฒนา ซึ่งภาพรวมและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลจริงแก้ปัญหาใหญ่ คือการปฏิรูปครูอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความเป็นนักวิชาการและผู้นำเพิ่มขึ้น ปฏิรูปการพัฒนาการคัดเลือกและให้ผลตอบแทนผู้บริหารสถาบันและครู อาจารย์ ที่มีความรู้ความสามารถ (สุไม บิลไบ, 2558) ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้ทักษะแบบคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ประยุกต์ใช้เป็น สามารถแก้ปัญหา เรียนรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง มีความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ ที่มีขีดความสามารถแข่งขันกับคนอื่น ๆ และประเทศอื่น ๆ ได้เพิ่มขึ้น ปฏิรูปโรงเรียนสามหมื่นกว่าแห่งทั่วประเทศให้มีคุณภาพสูงขึ้น ใกล้เคียงกับโรงเรียนชั้นนำที่มีชื่อเสียงประชาชนเข้าใจเรื่องความสำคัญของปฏิรูปการศึกษาต้องพยายามทำให้ทั้งชนชั้นและประชาชนทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจ ความจำเป็นของการปฏิรูประบบการจัดการศึกษาที่ต้องก้าวข้ามระบบราชการแบบรวมศูนย์ อำนาจนิยมขาดการตรวจสอบจากภาคประชาชน เป็นการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาที่มีภาคีหลายฝ่ายเข้ามาร่วมรับผิดชอบอย่างเป็นประชาธิปไตย และสนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศได้เพิ่มขึ้น (วิทยากร เชียงกูล, 2559)

บริบทพื้นที่ภาคเหนือมีความหลากหลายทั้งด้านภูมิประเทศ ความเหลื่อมล้ำโอกาส และข้อจำกัดทรัพยากรของสถานศึกษา ทำให้งานงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องการ “กลยุทธ์” ที่เหมาะกับบริบท (context-responsive strategies) เพื่อพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและคุ้มค่า งานทบทวนวรรณกรรมด้านการพัฒนาวิชาชีพครูในระดับนานาชาติชี้ว่า การพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เชื่อมโยงการปฏิบัติจริง สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันของครู และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนมากกว่าการพัฒนาแบบครั้งคราว นัยนี้ทำให้การวิจัยเชิงกลยุทธ์ในระดับเขตพื้นที่ที่มีความจำเป็น เพื่อออกแบบ “ชุดกลไก” ที่ทำให้การพัฒนาครูเกิดขึ้นได้จริงภายใต้ข้อจำกัดเฉพาะพื้นที่ (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2559)

นอกจากมิติวิชาชีพแล้ว มิติ “คุณธรรมเชิงพุทธ” มีความสำคัญต่อการสร้างความน่าเชื่อถือของวิชาชีพครูและการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่เกื้อหนุนการเรียนรู้ เพราะคุณธรรมของครูสัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อผู้เรียน ความเป็นธรรม การเมตตา ความรับผิดชอบ และความเป็นแบบอย่าง ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน อีกทั้งกรอบแนวคิดด้าน “values education” ในระดับสากลยังสนับสนุนว่าการปลูกฝังค่านิยม/คุณธรรมควรถูกบูรณาการในระบบการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงกิจกรรมเสริม ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงมีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยมุ่งสังเคราะห์กลยุทธ์ที่ผสมผสานการยกระดับสมรรถนะวิชาชีพกับการเสริมสร้างคุณธรรมเชิงพุทธของครู เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคเหนือสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาครูที่ “เก่งและดี” อย่างยั่งยืนในบริบทจริงของพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู
3. เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ มีฐานคิดสำคัญจากแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพครู การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง คุณธรรมเชิงพุทธ และการบริหารเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษา ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันในการยกระดับคุณภาพครูให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีจิตวิญญาณความเป็นครู และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

สมรรถนะวิชาชีพครูเป็นความสามารถเชิงบูรณาการของครูในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียน บริหารจัดการชั้นเรียน ใช้นวัตกรรมทางการศึกษา และประเมินผลการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน และสถานศึกษา มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาของคุรุสภาได้กำหนดให้ครูต้องมีมาตรฐาน

ด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน ซึ่งสะท้อนว่าการเป็นครูได้จำกัดอยู่เพียงความสามารถในการสอน แต่ครอบคลุมถึงการพัฒนาผู้เรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการดำรงตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556) สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2558) ที่ชี้ให้เห็นว่า การผลิตและพัฒนาครูของไทยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสมรรถนะเชิงวิชาชีพควบคู่กับคุณลักษณะความเป็นครู เนื่องจากครูเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม

การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับสมรรถนะครูให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความรู้ เทคโนโลยี และลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริง เปิดโอกาสให้ครูได้เรียนรู้ร่วมกัน และมีการสะท้อนคิดจากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ของตนเอง Desimone (2009) เสนอว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานควรประกอบด้วยสาระที่ชัดเจน การเรียนรู้เชิงรุก ความสอดคล้องกับนโยบายหรือบริบทการทำงาน ระยะเวลาที่เพียงพอ และการมีส่วนร่วมของครูในลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ Darling-Hammond, Hyler, and Gardner (2017) ยังชี้ว่า การพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพต้องเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างครูอย่างต่อเนื่อง มิใช่การอบรมระยะสั้นที่แยกขาดจากบริบทการทำงาน

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาครู เพราะช่วยให้ครูเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน พัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ และสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ Hord (1997) อธิบายว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วม ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน การเรียนรู้ร่วมกัน การประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ และการแบ่งปันการปฏิบัติที่ดีระหว่างครู ขณะที่ DuFour and Eaker (1998) เห็นว่า PLC เป็นกลไกที่ทำให้ครูเปลี่ยนจากการทำงานแบบแยกส่วนไปสู่การทำงานเป็นทีม โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น การใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจึงเหมาะสมกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องการให้ครูพัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับปัญหาจริงของพื้นที่

นอกจากสมรรถนะทางวิชาชีพแล้ว คุณธรรมเชิงพุทธเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาความเป็นครู เพราะครูมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนหล่อหลอมคุณลักษณะของผู้เรียน และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต หลักพุทธธรรมให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์อย่างสมดุลทั้งด้านปัญญา ศีลธรรม และจิตใจ โดยมีหลักธรรมสำคัญที่สัมพันธ์กับวิชาชีพครู เช่น เมตตา กรุณา ขันติ สติ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการปฏิบัติตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559) อธิบายว่า การพัฒนามนุษย์ตามแนวพุทธธรรมต้องพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ดีงาม และเป็นประโยชน์ต่อสังคม เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์กับวิชาชีพครู จึงอาจกล่าวได้ว่า ครูที่มีคุณธรรมเชิงพุทธย่อมสามารถใช้ความรู้และทักษะทางวิชาชีพอย่างมีความรับผิดชอบ มีความเมตตาต่อผู้เรียน เคารพความแตกต่าง และตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้องและประโยชน์ส่วนรวม

การพัฒนาคุณธรรมเชิงพุทธของครูไม่ควรเป็นเพียงการจัดกิจกรรมอบรมเชิงศีลธรรมเป็นครั้งคราว แต่ควรบูรณาการอยู่ในวิถีการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร และกระบวนการพัฒนาวิชาชีพของครูอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ สถานศึกษาควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติคุณธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การทำงานร่วมกันด้วยความเคารพ การใช้เหตุผลและเมตตาในการดูแลผู้เรียน การส่งเสริมการสะท้อนคิดเชิงจริยธรรม และการยกย่องแบบอย่างที่ดีในองค์กร แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักการของ values education ที่มองว่าการพัฒนาคุณค่าหรือคุณธรรมในระบบการศึกษาต้องเกิดจากการบูรณาการในหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ วัฒนธรรมโรงเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน มิใช่การแยกคุณธรรมออกเป็นกิจกรรมเฉพาะส่วน (UNESCO, 2015)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูประกอบด้วยหลายมิติ โดยเฉพาะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กร การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด และโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง สร้างแรงจูงใจ สนับสนุนทรัพยากร และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กร Sergiovanni (1992) เสนอว่า ภาวะผู้นำทางการศึกษาที่มีมิติทางคุณธรรมจะช่วยให้สถานศึกษาไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยคำสั่งหรือโครงสร้างอำนาจเท่านั้น แต่ขับเคลื่อนด้วยค่านิยมร่วม ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ขณะที่วิจารณ์ พานิช (2562) เห็นว่า การพัฒนาครูให้เกิดผลจริงจำเป็นต้องสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อ

ต่อการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการพัฒนาคุณค่าภายในของครูอย่างต่อเนื่อง

ในด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ กลยุทธ์การพัฒนาครูควรเป็นแนวทางเชิงระบบที่เชื่อมโยงเป้าหมาย นโยบาย ทรัพยากร กระบวนการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลให้สอดคล้องกัน การกำหนดกลยุทธ์จึงต้องเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและปัญหาของพื้นที่ กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน เลือกวิธีดำเนินการที่เหมาะสม และจัดระบบสนับสนุนให้ครูสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการพัฒนาไปใช้จริงในห้องเรียนและการปฏิบัติงาน Fullan (2007) ชี้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพคน การสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากระบบบริหาร ดังนั้น กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูจึงควรมีลักษณะเป็นกลยุทธ์บูรณาการที่เชื่อมโยงการพัฒนาความรู้ ทักษะ จิตสำนึกทางวิชาชีพ และคุณธรรมในการทำงานเข้าด้วยกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยอาศัยการพัฒนาวิชาชีพที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรเชิงคุณธรรม ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้ กลยุทธ์การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งให้ครูเป็นทั้งผู้มีสมรรถนะทางวิชาชีพและมีคุณธรรมในการดำรงตนตามหลักพุทธธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงอธิบายลำดับขั้น (Explanatory Sequential Design) ซึ่งเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาภาพรวมและความสัมพันธ์ของตัวแปร จากนั้นจึงใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายและสังเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาให้มีความชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ จำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) โดยพิจารณาความหลากหลายของพื้นที่และขนาดสถานศึกษา

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารและการพัฒนาครู พระสงฆ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา รวมจำนวน 15 รูป/คน คัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงทฤษฎี กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

4.2 กำหนดกรอบแนวคิดและประเด็นการวิจัย จากการศึกษาวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบที่สอดคล้องกัน เพื่อที่จะใช้เป็นกรอบในการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้และเลือกกลุ่มตัวแปรที่มีความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก

4.3 ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking): หลังจากถอดบทสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยจะนำสรุปประเด็นสำคัญหรือข้อค้นพบส่งกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้ตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อยืนยันว่าสิ่งที่ผู้วิจัยตีความนั้นตรงกับเจตนาและความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการสื่อสารหรือไม่ หากมีความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยจะทำการแก้ไขให้ถูกต้องทันที

4.4 ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อค้นพบในเชิงประเด็น และจัดทำรายงานวิจัยในรูปแบบของบทความวิจัย ประกอบด้วยบทนำ ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยเน้นการนำเสนอข้อมูลเชิงลึก และเชื่อมโยงกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพ และคุณธรรมเชิงพุทธของครู

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างทั้งในรูปแบบออนไลน์และแบบเอกสาร โดยได้รับความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 1 เดือน

5.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม ทั้งนี้ได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) รูปแบบการวิจัยเชิงอธิบายลำดับขั้น (Explanatory Sequential Design) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ รายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู กลุ่มตัวอย่างคือครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม และระดับสมรรถนะวิชาชีพ รวมถึงระดับคุณธรรมเชิงพุทธของครู การแปลผลระดับความคิดเห็น ใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ เพื่อพิจารณาว่าระดับสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูอยู่ในระดับใดการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรม

เชิงพุทธของครู โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เช่น การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) หรือสถิติอื่นที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูล เพื่อระบุปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาานิเทศก์ และครูผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาครู การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการตามขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

- 1) การถอดเทปและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการสัมภาษณ์
- 2) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) ตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ สมรรถนะวิชาชีพ คุณธรรมเชิงพุทธ ปัจจัยสนับสนุน และแนวทางหรือกลยุทธ์การพัฒนา
- 3) การสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ (Thematic Analysis) เพื่อค้นหารูปแบบ แนวคิด และกลยุทธ์การพัฒนาที่ปรากฏจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

7. สถิติที่ใช้ในงานวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ มีผลการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ มีระดับสมรรถนะวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาผู้เรียน และด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ขณะที่ด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาอยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ในส่วนของคุณธรรมเชิงพุทธของครู พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเฉพาะด้านเมตตา กรุณา ความรับผิดชอบ และการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าครูมีการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมเชิงพุทธอย่างเหมาะสมต่อบทบาทและหน้าที่ในวิชาชีพครู

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ปัจจัยด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ปัจจัยด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด โดยทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาอิทธิพลของปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพ ขณะที่ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา มีอิทธิพลเด่นชัดต่อการพัฒนาคุณธรรมเชิงพุทธของครู

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูควรประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่

- 1) กลยุทธ์การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 2) กลยุทธ์การเสริมสร้างคุณธรรมเชิงพุทธผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา

- 3) กลยุทธ์การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก

- 4) กลยุทธ์การสนับสนุนและติดตามผลการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ

กลยุทธ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพครูทั้งด้านสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัย พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือมีระดับสมรรถนะวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาผู้เรียน และด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูในปัจจุบันได้รับการพัฒนาและส่งเสริมสมรรถนะวิชาชีพอย่างต่อเนื่องจากนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต้นสังกัด ที่มุ่งเน้นให้ครูมีความรู้

ความสามารถ และทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนถือเป็นภารกิจหลักของวิชาชีพครู ครูจึงให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนการสอน การใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา รวมถึงการดูแลและส่งเสริมผู้เรียนทั้งด้านวิชาการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้สมรรถนะด้านดังกล่าวอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การกำกับติดตามการนิเทศ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการดูแลผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่พบว่า ครูมีสมรรถนะวิชาชีพด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพอยู่ในระดับสูง เนื่องจากเป็นภารกิจหลักที่ครูต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องภายใต้การกำกับติดตามของหน่วยงานต้นสังกัด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภินันท์ สิริรัตนจิตต์ (2559) ที่ระบุว่า การพัฒนาครูในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้และจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นลำดับแรก เนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนและภาพลักษณ์ของวิชาชีพครู

2. ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ปัจจัยด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ปัจจัยด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาครูมิได้เกิดขึ้นจากความพยายามของครูเพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมจากทุกระดับขององค์กรทางการศึกษาโดยเฉพาะปัจจัยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และกลไกการพัฒนาครู หากผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงวิชาการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรม จะช่วยเอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธของครูได้อย่างเป็นรูปธรรมในส่วนของปัจจัยด้านการพัฒนาวิชาชีพครู อาจเนื่องมาจากการได้รับโอกาสในการเข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูสามารถยกระดับความรู้ ทักษะ และเจตคติในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างการตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่และคุณค่าทางคุณธรรมของวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556) ซึ่งระบุว่า วัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา และระบบการพัฒนาครูแบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยกระดับสมรรถนะวิชาชีพควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูในสถานศึกษา นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2562) ที่เสนอว่า การพัฒนาครูอย่างยั่งยืนต้องอาศัยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การสนับสนุนเชิงระบบจากองค์กร และการสร้างคุณค่าร่วมของครูในองค์กร ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมของครูไปพร้อมกัน

3. ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูควรประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลยุทธ์การเสริมสร้างคุณธรรมเชิงพุทธผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา กลยุทธ์การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก และกลยุทธ์การสนับสนุนและติดตามผลการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพครูทั้งด้านสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธได้อย่างยั่งยืน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครูเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ต่อเนื่อง การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนเชิงระบบจากทุกระดับขององค์กรทางการศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพช่วยเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดีร่วมกัน ส่งผลให้ครูสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติทางวิชาชีพได้อย่างสอดคล้องกับบริบทการทำงานจริง และในขณะเดียวกัน กลยุทธ์การเสริมสร้างคุณธรรมเชิงพุทธผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ช่วยให้ครูสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น เมตตา กรุณา ความรับผิดชอบ และการรู้จักพัฒนาตนเอง มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม มิใช่เพียงการรับรู้เชิงทฤษฎี ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมเชิงพุทธเกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช (2562) ที่เสนอว่า การพัฒนาครูอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร การบริหารจัดการเชิงระบบ และการหล่อหลอมคุณค่าทางจริยธรรมควบคู่กับการพัฒนาวิชาชีพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559) ที่เสนอว่า การพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ควรดำเนินไปพร้อมกันทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงใน

ชีวิตประจำวันจะช่วยหล่อหลอมคุณธรรมภายในและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาครูตามกลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ กลยุทธ์การพัฒนาครูแบบบูรณาการสมรรถนะวิชาชีพกับคุณธรรมเชิงพุทธ โดยมุ่งพัฒนาครูให้เป็นทั้ง “ครูมืออาชีพ” และ “ครูผู้มีความคุณธรรม” ผ่านกลไกสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การพัฒนาครูด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การเสริมสร้างคุณธรรมจากการปฏิบัติจริง การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการติดตามสนับสนุนอย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การพัฒนาครูที่มีความรู้ ความสามารถ จิตสำนึกทางวิชาชีพ และความเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือมีสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน จรรยาบรรณวิชาชีพ เมตตา กรุณา และความรับผิดชอบ สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความพร้อมในการปฏิบัติงานตามบทบาทวิชาชีพควบคู่กับการดำรงตนตามหลักคุณธรรม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและคุณธรรมเชิงพุทธของครู ได้แก่ การบริหารจัดการสถานศึกษา การพัฒนาวิชาชีพครู บรรยาภาศและวัฒนธรรมองค์กร และการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด โดยผลการสังเคราะห์นำไปสู่กลยุทธ์การพัฒนาครู 4 กลยุทธ์หลัก คือ การพัฒนาครูผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การเสริมสร้างคุณธรรมเชิงพุทธจากการปฏิบัติจริง การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการติดตามสนับสนุนอย่างเป็นระบบ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือเชิงปฏิบัติ 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายการพัฒนาครูที่บูรณาการสมรรถนะวิชาชีพควบคู่กับคุณธรรมเชิงพุทธอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง 1.2 สถานศึกษาควรใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกลไกหลักในการพัฒนาครู โดยเชื่อมโยงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนคิด และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมในงานประจำ 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงคุณธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และจัดระบบติดตามผลการพัฒนาครูที่เน้นผลจากการนำไปใช้จริง **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรวิจัยและทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพและ

คุณธรรมเชิงพุทธของครูในสถานศึกษาจริง เพื่อศึกษาประสิทธิผลของกลยุทธ์ในเชิงประจักษ์

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมเชิงพุทธของครูในบริบทสถานศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ขนาดสถานศึกษา พื้นที่ตั้ง และข้อจำกัดของทรัพยากร

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาครูระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาหรือภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ชาวฤทธิ จงเกษกรณ์. (2561). *คู่มือการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2559). *การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 45). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- วิจารณ์ พานิช. (2562). *เอื้อระบบนิเวศ เพื่อครูเป็นผู้ก่อการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิทยากร เชียงกุล. (2559). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). *ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). *สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

- สุเทพ ชิตยวงษ์. (2562). รายงานนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุไม บิลโบ. (2558). สมรรถนะ ทักษะ และบทบาทครูไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อภินันท์ สิริรัตนจิตต์. (2559). ข้อเสนอแนะประเทศไทย กรณีปฏิรูปการศึกษาไทย ตอนเหลือวหลัง ก่อนหยังสู่นาคต. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2559 จาก www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=99560000084309.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Desimone, L. M. (2009). Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures. *Educational Researcher*, 38(3), 181–199.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. Bloomington, IN: National Educational Service.
- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change*. (4th ed.). New York, NY: Teachers College Press.
- Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.
- Sergiovanni, T. J. (1992). *Moral leadership: Getting to the heart of school improvement*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- UNESCO. (2015). *Rethinking education: Towards a global common good?*. Paris, France: UNESCO.